

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Waarom de divan?

Michel Thys legde het zo uit:

Er zijn meubelen die ontworpen zijn om op te liggen, maar niét om te slapen (wat de mogelijkheid daarvan natuurlijk niet uitsluit). Een bekend voorbeeld van een meubel dat bedoeld is om zich in waaktoestand op uit te strekken, is de divan, ook wel <sofa> genoemd. Om precies te zijn, heeft de *sofa* een volledige rug en gaat aan beide uiteinden opwaarts. De *couch* heeft een halve rug en enkel het hoofdeinde gaat naar boven. De *ottoman* heeft geen rug en evenmin armen. De *divan* heeft, zoals de ottoman, geen rug, en, zoals de couch, enkel een naar boven hellend hoofdeinde en wordt doorgaans tegen de muur geplaatst (zoals in de Ottomaanse raadkamers, waar de term vandaan komt). Maar bij ons worden <divan> en <sofa> meestal door elkaar gebruikt. De keuze van zit- of ligmeubelen is inderdaad een element van het psychoanalytische kader, naast het typische tijdsmanagement omtrent frequentie en duur van de zittingen, de vrije associatie van de kant van de patiënt en de neutrale gelijkzweverigheid van de kant van de analyticus. Nu werd de divan altijd al, zoals ik zei, tegen de muur geplaatst, maar de laatste tijd lijkt hij zelfs in het verdomhoekje terecht te komen. In het recente boekje van Stroeken (*Een psychoanalytisch proces van twee kanten bekeken*) schrijft de analysante als ze de eerste keer bij haar analyticus komt: ‘Dat was schrikken! In de spreekkamer stond een echte divan. Het was een beetje alsof ik in een film stapte’ (p. 24). De divan mag dan oorspronkelijk bedoeld zijn om in functie van een optimalisering van de overdracht een min of meer blanco projectiescherm mogelijk te maken, nu is hij blijkbaar zélf naar het witte doek overgedragen. [...] Patiënten hebben allerhande associaties bij de divan, het zou interessant zijn te kijken naar wat het meubel bij onszelf oproept.

Met deze woorden opende Stichtingsvoorzitter Thys op zaterdag 10 maart het symposium *Waarom de divan?* dat de Stichting Tijdschrift voor Psychoanalyse organiseerde. De bijdragen van de sprekers van dat symposium vormen de inhoud van het nu voor u liggende themanummer. Viermaal treft u een wat uitgebreider artikel aan, steeds gevolgd door een korte associatieve reflectie.

Zoals u zelf zult lezen, heeft het schijnbaar eenduidige thema *Waarom de divan?* geleid tot lezingen over uiteenlopende onderwerpen. Het dogma 'posture is perception' bleek niet op te gaan: ook de waarnemingen verschillen sterk. De meeste sprekers namen de vraag van de organisatoren mee ook vanuit hun persoonlijke ervaringen te schrijven. Door de kindtherapeuten Nicole Vliegen en Jan Vandeputte kon natuurlijk niet worden gesproken over de invloed van de liggende positie; hooguit een enkele adolescent komt daartoe. Toch stond ook bij hen de divan centraal. Immers, het concrete gebruik van de divan is één aspect, maar het metaforisch gebruik van de divan als 'plaats voor de ontmoeting met het onbewuste' is minstens zo belangrijk. In Marina Luymes' verhaal over de gebruiksmogelijkheden van internet is er sprake van een virtuele divan. De aantrekkelijke gedachte dat een geografische scheiding, bijvoorbeeld door een tijdelijke werkkring in het buitenland, niet hoeft te leiden tot een onderbreking van de analyse lijkt Luymes een aantrekkelijk perspectief, terwijl Hebbrecht vooral gruwet bij de gedachte dat scheidingen juist niet gevoeld hoeven worden, maar uitgegeerd kunnen worden.

De bijdrage van Ton Stufkens ging voor een belangrijk deel over de elementen van de materiële en psychische realiteit van de bank. De bank is echter alleen een essentieel deel van de analytische setting indien zij wordt gebruikt in combinatie met de analytische grondregel. Dit theoretische betoog inspireerde Trui Missinne tot een reflectie over de 'innerlijke divan' als term voor de verinnerlijkte beelden van haar eigen leeranalyse/leeranalyticus. Rudi Vermote was gevraagd te vertellen over wetenschappelijk onderzoek naar de psychoanalyse, en wie zijn artikel in dit nummer naleest, vindt een schat aan informatie over onderzoeksresultaten. Diens verhaal bracht psychoanalytisch psychotherapeut Mary Hoxe in haar reactie op zijn lezing onder andere tot de opmerking dat aangezien de uitkomsten van de onderzoeken slechts minimale verschillen te zien geven tussen psychoanalyse en psychoanalytische psychotherapie in eindeffect op de psychoanalytische doelen (zoals de mogelijkheid relaties aan te gaan, vaardigheid voor zelfreflectie en creativiteit en arbeidsvermogen), de noodzaak voor de psychoanalytische psychotherapeuten om te verwijzen naar een analyticus misschien te betwijfelen valt. Dat er een grote verscheidenheid van meningen aan bod komt in dit nummer maakt nog maar weer eens duidelijk dat dé waarheid over de relatie tussen de divan en psychoanalyse niet bestaat. Naar goed analytisch gebruik trokken de symposiumgangers dan ook na afloop met meer vragen dan antwoorden Antwerpen in.

Frans Schalkwijk